

**Команов Іван Дмитрович,**

здобувач вищої освіти Національного  
університету цивільного захисту України

**Науковий керівник: Карпова Дарина**

**Ігорівна,** викладач кафедри інженерно-

технічних заходів цивільного захисту

Національного університету цивільного

захисту України

## МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Корупція, що є системним явищем і транснаціональною загрозою, вимагає універсальної та обов'язкової міжнародно-правової бази. Формування цієї основи стало імперативом в умовах глобалізації, коли корупційні схеми легко долають державні кордони, торкаючись фінансових систем, інвестицій, безпеки та демократичних інститутів різних країн. Це призвело до усвідомлення того, що жодна держава не може ефективно боротися з корупцією ізольовано, що й спричинило необхідність створення глобальної архітектури співпраці.

Фундаментальним каменем сучасної антикорупційної архітектури є Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (UNCAC), прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 2003 році. Вона є першим і єдиним глобальним юридично обов'язковим інструментом, що встановлює всеосяжні стандарти та обов'язки для держав-учасниць. UNCAC вирізняється своїм комплексним підходом, охоплюючи чотири ключові напрями, які визначають зміст національної антикорупційної політики.

По-перше, Конвенція вимагає від держав криміналізації широкого спектра діянь. До них належить не лише активний та пасивний підкуп національних посадових осіб, а й підкуп іноземних та міжнародних публічних посадових осіб, розкрадання, зловживання впливом, незаконне збагачення та відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом. Така широка криміналізація забезпечує можливість переслідування злочинів з транскордонним елементом.

По-друге, UNCAC приділяє значну увагу запобіжним заходам. Вона вимагає створення та підтримки незалежних спеціалізованих антикорупційних органів, які мають достатні повноваження для проведення превентивної політики, розслідувань та просвітницької роботи. Крім того, Конвенція встановлює вимоги щодо підвищення

прозорості у державному управлінні, зокрема в сфері закупівель, а також запровадження обов'язку декларування активів для публічних посадових осіб як інструменту фінансового контролю.

По-третє, Конвенція є потужною правовою базою для міжнародного співробітництва. Її положення регулюють механізми взаємної правової допомоги (ВПД), яка є критично важливою для збирання доказів, проведення допитів та обшуків у справах, що охоплюють кілька юрисдикцій. Вона також зобов'язує держави-учасниці спрощувати процедури екстрадиції корупціонерів, реалізуючи принцип «видай або суди» (*aut dedere aut judicare*), що унеможливує уникнення відповідальності шляхом переховування за кордоном.

По-четверте, найбільш унікальним та прогресивним елементом Конвенції є Глава V, присвячена поверненню активів (*Asset Recovery*). Це положення, яке стало наріжним каменем у міжнародній боротьбі з корупцією, надає правову базу для співпраці з метою повернення незаконно виведених корупційних коштів до країн їхнього походження. Вона охоплює як пряме повернення майна, так і механізми конфіскації без вироку (*non-conviction based confiscation*), що є особливо актуальним у випадках, коли особа, що вчинила злочин, переховується або померла.

Паралельно з універсальними нормами ООН, регіональні та спеціалізовані конвенції посилюють та деталізують міжнародні зобов'язання. У європейському просторі домінуючу роль відіграють документи Ради Європи, зокрема Конвенція про кримінальну відповідальність за корупцію та Конвенція про цивільно-правову відповідальність. Ці документи встановили єдині стандарти для кримінального переслідування, включно з відповідальністю юридичних осіб, та для відшкодування збитків. Орган Група держав проти корупції (GRECO) здійснює системний моніторинг дотримання цих стандартів. GRECO проводить періодичні оціночні раунди, які детально аналізують виконання країнами рекомендацій, особливо щодо прозорості фінансування політичних партій та запобігання корупції серед парламентарів, суддів та прокурорів, що забезпечує постійне підвищення рівня доброчесності державних інституцій.

Водночас, на глобальному економічному рівні вирішальне значення має Конвенція ОЕСР про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних комерційних операціях, прийнята у 1997 році.

Ця Конвенція є критичною, оскільки вона сфокусована на «експорті корупції». Вона зобов'язує промислово розвинені країни світу, які є експортерами капіталу, криміналізувати надання хабарів їхніми компаніями за кордоном. Таким чином, Конвенція ОЕСР забезпечує чесну міжнародну конкуренцію та захищає економіки країн-імпортерів від зовнішнього корупційного впливу, а її реалізація ретельно контролюється Робочою групою з питань боротьби з хабарництвом.

Таким чином, міжнародно-правові основи антикорупційної політики виконують подвійну функцію: вони стандартизують національні правові системи, піднімаючи їх до єдиного високого рівня, та створюють механізм зовнішнього стимулювання реформ. Дотримання цих норм є ключовим сигналом для міжнародних інвесторів, фінансових інституцій (таких як МВФ і Світовий банк) та партнерів про зниження ризиків і підвищення прозорості в країні. Постійний моніторинг, що здійснюється через Механізм огляду виконання UNCAC та оцінки GRECO, створює незворотній тиск на уряди, вимагаючи не лише прийняття законів, а й забезпечення їхньої ефективної практичної реалізації. Отже, міжнародне право не просто надає інструменти, а є необхідною умовою для зміцнення міжнародного іміджу, забезпечення верховенства права та стійкого демократичного розвитку держави.

#### **Список використаних джерел**

1. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 34–35. Ст. 458.
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Конвенція Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію (Страсбург, 27 січня 1999 року). URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_101#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text)
4. Міжнародні моніторингові та імплементаційні механізми
  - \* Група держав проти корупції (GRECO) – механізм моніторингу виконання антикорупційних стандартів Ради Європи.
5. Спеціалізовані економічні договори
  - \* Конвенція Організації економічного співробітництва та розвитку про боротьбу з підкупом іноземних публічних посадових осіб у міжнародних комерційних операціях (Париж, 21 листопада 1997 року)